

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM ARBITRABILITY SPOTŘEBITELSKÝCH SPORŮ

MARTIN CRHA

Masaryk university, Faculty of Law, Czech Republic

Abstract in original language

Cílem v právu ES bylo a nyní i v právu EU je vytvořit v národních právních řádech svých členů minimální standard ochrany spotřebitele. Vychází se z toho, že spotřebitel je slabší stranou kontraktu. Jelikož v rozhodčím řízení tento standard buď není zachován nebo může být jeho uplatnění nižší, usilujeme se těmito a souvisejícími otázkami zabývat v tomto příspěvku. Stranou našeho příspěvku nezůstane arbitrabilita spotřebitelských sporů a pokus o její vymezení. V médiích bylo možno v poslední době slyšet, především v oblasti spotřebitelských sporů, o případech, které ve svém důsledku značně poškozují pověst rozhodčího řízení. Na tyto případy zareagovala i judikatura – zásadní je v tomto směru rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, jež bylo přijato do zelené sbírky rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. Toto rozhodnutí zmíníme v tomto příspěvku, neboť lze očekávat jeho velký dopad na rozhodčí praxi. Jako reakce na tyto případy se objevují rovněž snahy o legislativní ošetření – i těmito otázkami, konkrétně legislativním návrhem skupiny poslanců na omezení arbitrability spotřebitelských sporů, jež s arbitrabilitou námi sledovaných sporů přímo či nepřímo souvisí, usilujeme zabývat se v tomto příspěvku.

Key words in original language

Arbitrabilita spotřebitelských sporů a pokus o její vymezení; rozhodnutí Vrchního soudu v Praze; legislativní návrh skupiny poslanců.

Abstract

The goal of the EU law was and is to create a minimum standard for consumers in the national legal orders of the EU members. It is assumed the consumer is the weaker contracting party. The mentioned standard is not preserved in the arbitration proceedings or its use could be lower, so we do try to analyse these questions in the following contribution. The arbitrability of the consumer contracts and its attempt to define it are to be dealt with. One could recently be informed by the news media about cases in consequence of which the good reputation of the arbitration proceedings is quite firmly harmed. The judicial decisions reacted to this situation. We mention the decision of the Superior Court in Prague, which was accepted into the green collection of judicial decisions of the Czech Supreme Court. Hence it is expected to have a great influence on the legal practice. There is also a bill drafted by a group of Czech MPs – this impetus is also of importance for the purposes of our article.

Key words

Arbitrability of the consumer contracts and its attempt to define it; decision of the Superior Court in Prague; a bill drafted by a group of Czech MPs.

1. ÚVOD

Cílem v právu ES bylo a nyní i v právu EU je vytvořit v národních právních rádech svých členů minimální standard ochrany spotřebitele. Vychází se z toho, že spotřebitel je slabší stranou kontraktu. Jelikož v rozhodčím řízení tento standard buď není zachován nebo může být jeho uplatnění nižší či možnost pro jeho obejití může být širší, usilujeme se těmito a souvisejícími otázkami, bez nároku na vyčerpání materie, zabývat se v tomto příspěvku. Stranou našeho příspěvku nezůstane mj. arbitrabilita spotřebitelských sporů a pokus o její vymezení.

V médiích bylo možno v poslední době slyšet, především v oblasti spotřebitelských sporů, o případech, které ve svém důsledku značně poškozují pověst rozhodčího řízení. Na tyto případy zareagovala i judikatura – zásadní je v tomto směru rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, jež bylo přijato do zelené sbírky rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR. Toto rozhodnutí zmíníme v tomto příspěvku, neboť lze očekávat jeho velký dopad na rozhodčí praxi. Jako reakce na tyto případy se objevují rovněž snahy o legislativní ošetření – i těmito otázkami, jež s arbitrabilitou námi sledovaných sporů přímo či nepřímo souvisejí, usilujeme zabývat se v tomto příspěvku.

2. PODSTATA ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ A NĚKTERÉ JEHO VÝHODY A NEVÝHODY, ZHODNOCENÍ PRO SMLOUVY SPOTŘEBITELSKÉ

Rozhodčí řízení je označováno jako alternativa k řízení soudnímu. V dosahu práva České republiky je rozhodčí řízení upraveno v zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZRŘ“). Podstatu rozhodčího řízení je možno vymežit v následujících základních bodech¹:

1. odepření pravomoci státních soudů
2. uznání obsahu rozhodčího nálezu (formální a materiální právní moc)
3. státní vykonatelnost rozhodčích nálezů jako rozsudků civilními soudy

¹ CALLIESS, G-P. Grenzüberschreitende Verbraucherverträge. Rechtssicherheit und Gerechtigkeit auf dem elektronischen Weltmarktplatz. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 253.

Z možných výhod rozhodčího řízení je možno obecně uvést²:

- rychlost řízení: rozhodčí řízení končí vydáním rozhodčího nálezu, není-li vydáno usnesení v případech, kdy se nevydává rozhodčí nález [§ 23 písm. b) ZRŘ]; rozhodčí řízení je tak, oproti civilnímu řízení soudním, ovládáno zásadou jednoinstančnosti řízení³ - strany si však v rozhodčí smlouvě mohou přezkoumání rozhodčího nálezu dohodnout – srov. podmínky vymezené v § 27 ZRŘ⁴
- neveřejnost rozhodčího řízení (§ 19 odst. 3 druhá věta ZRŘ)
- rozhodčí řízení je vhodné pro spory s mezinárodním prvkem – např. možnost povolání rozhodců se zkušeností v mezinárodních sporech, multinárodní obsazení rozhodčího senátu, možnost vedení rozhodčího řízení v jině řeči než úřední jazyk místa sudiště
- dobré podmínky pro uznání a výkon rozhodčího nálezu zaručené Úmluvou o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů známou jako Newyorská úmluva⁵, jež je platná pro cca 150 států celého světa.

Samozřejmě v návaznosti na konkrétní typ sporu (např. obchodněprávní, spotřebitelský, mezinárodní) mohou být uvedené výhody relativní nebo se dokonce mohou stát pro některou smluvní stranu nevýhodou – např. u smluv o poskytnutí spotřebitelského úvěru stanovení vysokých úroků z prodlení v rozhodčím nálezu a nemožnost se proti tomu odvolat. Neveřejnost řízení má pak význam především u obchodních sporů (zamezení zveřejnění obchodního tajemství, poškození dobrého jména). Jelikož rozhodcem ve smyslu § 4⁶ ZRŘ může být v podstatě kdokoli, což

² Srov. v podrobnostech dále např. CALLIESS, G-P. Grenzüberschreitende Verbraucherverträge. Rechtssicherheit und Gerechtigkeit auf dem elektronischen Weltmarktplatz. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 253 – 254; ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 58 an.

³ Srov. ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 273.

⁴ Srov. znění: Strany se mohou dohodnout v rozhodčí smlouvě, že rozhodčí nález může být k žádosti některé z nich nebo obou přezkoumán jinými rozhodci. Nestanoví-li rozhodčí smlouva jinak, musí být žádost o přezkoumání zaslána druhé straně do 30 dnů ode dne, kdy byl straně žádající o přezkoumání doručen rozhodčí nález. Přezkoumání rozhodčího nálezu je součástí rozhodčího řízení a platí o něm ustanovení tohoto zákona.

⁵ V ČR č. 74/1959 Sb.

⁶ Srov. znění:

(1) Rozhodcem může být občan České republiky, který je zletilý a způsobilý k právním úkonům, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak.

může být opět výhodné u některých typů sporů jako ty s mezinárodním prvkem (povolání jako rozhodců znalců a odborníků, jež nemusí být právníci, ale disponují potřebnými znalostmi a zkušenostmi), u jiných sporů jako spotřebitelské méně či to může vyvolávat problémy.

3. POJEM ARBITRABILITA, ARBITRABILITA SPOTŘEBITELSKÝCH SPORŮ VČETNĚ SPORŮ ZE SMLUV O POSKYTOVÁNÍ SPOTŘEBITELSKÝCH ÚVĚRŮ

Arbitrabilita značí přípustnost sporu k řešení v rozhodčím řízení⁷. Dle § 2 odst. 1 ZRŘ se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva⁸). Negativní vymezení pak obsahuje rovněž i § 1 odst. 2 ZRŘ, dle něž nelze ZRŘ užít k řešení sporů veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení zřízených dle zvláštního právního předpisu. Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír⁹ (§ 2 odst. 2 ZRŘ).

Je rozlišována arbitrabilita objektivní a subjektivní, tedy v prvním případě okruh otázek připuštěných právním řádem k řešení před rozhodci a

(2) Cizinec může být rozhodcem, je-li podle práva svého státu způsobilý k právním úkonům; postačí však, je-li způsobilý k právním úkonům podle práva České republiky.

⁷ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 116.

⁸ K časovému okamžiku uzavření rozhodčí smlouvy a její rozlišení srov. níže.

⁹ Zde se rozlišuje dvojí stránka – procesní a hmotněprávní.

Smírem z pohledu procesního se rozumí dohoda uzavřená během občanského soudního řízení, kterou si účastníci upravují svá práva a povinnosti. Jestliže soud smír schválí, hovoříme o soudním smíru, který je vedle rozhodnutí soudu o věci (rozsudku, usnesení, platebního rozkazu, směnečného či šekového platebního rozkazu) způsobem skončení řízení. Srov. BUREŠ, J. DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, s. 433. Povahou věci není dána možnost uzavřít smír např. u věcí, které lze zahájit i bez návrhu (např. věci péče o nezletilé, řízení o způsobilosti k právním úkonům) či u věcí, kde je rozhodováno o osobním stavu (např. řízení o neplatnosti manželství, o určení, zda tu manželství je či není). Smírem z pohledu hmotného soukromého práva se rozumí všechny situace, které mají strany smlouvy plně ve své dispozici – do úvahy tak přichází novace, narovnání, započtení dohodou, při vzetí do úvahy dalších požadavků na takovou dohodu – dohoda nesmí v rozporu s právními předpisy, dobrými mravy nebo zásadami poctivého obchodního styku. Srov. ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 123 – 124.

v druhém případě je objektivní arbitrabilita zúžena stranami, jedná se tak projev autonomie vůle stran,¹⁰ vyspělými právními řády uznávaný.

ZRŘ neobsahuje výslovné pozitivní či negativní vymezení arbitrability spotřebitelských sporů. Jak uvedeno na úvod, rozhodčí řízení se týká majetkových sporů. Co je majetkový spor, ZRŘ výslovně nedefinuje. O vymezení majetkoprávního sporu se pokouší komentáře k zákonu o rozhodčím řízení či literatura. Z těchto lze pro zaměření našeho článku vyzdvihnout postřeh, že za problematické není třeba považovat vymezení sporů majetkových, ale větší problémy vyvolává omezování arbitrability tam, kde nemá oporu v zákoně¹¹.

V této souvislosti lze uvést, že problematika spotřebitelského práva je, a to i v evropském justičním prostoru, považována za oblast spadající do občanského práva¹². V ČR vymezuje spotřebitelskou smlouvu a rovněž i zpracovává příslušné směrnice práva EU především zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“)¹³. § 52 občanského zákoníku vymezuje spotřebitelskou smlouvu a její smluvní strany následovně:

(1) Spotřebitelskými smlouvami jsou smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel.

(2) Dodavatelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.

(3) Spotřebitelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.

V návaznosti na § 52 odst. 1 občanského zákoníku tak bude spotřebitelskou smlouvou i smlouva o poskytnutí o spotřebitelského úvěru. Některé otázky poskytování spotřebitelského úvěru upravuje a zpracovává opět i příslušné směrnice práva EU zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. (dále jen „zákon č. 321/2001 Sb.“). Dle § 4 odst. 1 zákon č. 321/2001 Sb. musí

¹⁰ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 116.

¹¹ Srov. s odkazem na komentář A.J.Bělohávkova ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 120.

¹² Srov. v tomto směru i HONDIUS, E. CISG and a European Civil Code. Some Reflections. *Rabels Zeitschrift*, 2007, s. 103.

¹³ Srov. výčet směrnic práva EU v poznámce pod čarou č. 2a občanského zákoníku. K analýze některých směrnic srov. např. BĚLOHLÁVEK, A.J. Rozhodčí řízení v tzv. smluvních vztazích spotřebitelského typu. *Právní fórum*, 2010, č. 3, s. 95 an.

být smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, uzavřena písemně. Jedno vyhotovení smlouvy musí obdržet spotřebitel.

Předmětem kritiky¹⁴ v souvislosti s rozhodčím řízením je, že ač zákon č. 321/2001 Sb. upravuje některé podmínky poskytování spotřebitelských úvěrů a stanoví i výpočet roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr, neobsahuje však, jakož ani jiný právní předpis českého práva, maximální výši úrokových sazeb, ani dalších plateb věřiteli v souvislosti se smlouvou o poskytnutí úvěru. Jelikož, jak již zmíněno, dle platného znění ZRŘ není vyloučena arbitrabilita spotřebitelských sporů, a potažmo tedy ani ze smluv o poskytování spotřebitelských úvěrů, tyto spory tak, pokud budou splňovat podmínky §§ 1 a 2 ZRŘ, arbitrabilní budou. V případě sporu ze smlouvy o poskytnutí spotřebitelského úvěru se jedná svou povahou o majetkoprávní spor, je zde jinak dána pravomoc obecného soudu, o předmětu sporu lze uzavřít smír.

Za prodlení s placením spotřebitelského úvěru jsou pravidelně sjednávány úroky z prodlení¹⁵. Při neexistenci zákonných stropů úroků z prodlení, je k zamezení lichvářských úroků nutno jít přes korektiv dobrých mravů podle § 39 občanského zákoníku, jež stanoví: Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům. K tomu, co je v případě sjednaných úroků z prodlení již považováno za lichvu, se vyjadřoval i Nejvyšší soud ČR – srov. např. z poslední doby v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.3.2009, č.j. 29 Cdo 4935/2008.

V souvislosti s arbitrabilitou spotřebitelských sporů, se v poslední době objevil návrh zákona skupiny poslanců, kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb. a ZRŘ. Je zde zřejmá reakce na případy, kdy, vzhledem ke sjednaným úrokům ve spotřebitelské smlouvě či potažmo smlouvě o poskytnutí spotřebitelského úvěru, je, za současného sjednání rozhodčí smlouvy, výsledkem rozhodčí nález odsuzující často kromě např. bagatelní dlužné částky k zaplacení narostlého příslušenství v řádu tisíc korun¹⁶.

¹⁴ Srov. i důvodovou zprávu k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů [citováno 15.05.2010] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=808&CT1=0> – dále také „Návrh zákona“

¹⁵ Srov. § 517 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s nařízením vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku. Předmětné nařízení vlády bude od 01.07.2010 novelizováno ve vztahu k výpočtu úroků z prodlení, zmíněné stropy úroků z prodlení však nařízení nestanoví.

¹⁶ Srov. i ROZEHNALOVÁ, N., HAVLÍČEK, J. Rozhodčí smlouva a rozhodci ve světle některých rozhodnutí ... aneb quo vadis ...? Právní fórum, 2010, č. 3, s. 115.

Předmětný Návrh zákona zvolil poměrně radikální řešení a jde cestou věcného vyloučení arbitrability části spotřebitelských sporů, a to sporů vzniklých ze smluv o poskytnutí spotřebitelského úvěru a ze smluv o úvěru ze stavebního spoření podle zvláštních zákonů.¹⁷ Taktéž Návrh zákona usiluje o maximální výši roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr. V době zpracování tohoto příspěvku se tento Návrh zákona nacházel ve třetím čtení, vzhledem ke končícímu funkčnímu období Poslanecké sněmovny lze očekávat spíše nepřijetí této novely.

Dlužno rovněž dodat, že v době zpracování příspěvku byl vyhlášen nový zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů (dále jen zákon č. 145/2010 Sb.), který má ode dne 01.01.2011 nahradit zákon č. 321/2001 Sb. Smlouva o spotřebitelském úvěru je vymezena v § 6 odst. 1 č. 145/2010 Sb. následovně: Smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, vyžaduje písemnou formu a věřitel¹⁸ je povinen v ní uvést informace stanovené v příloze č. 3 zákona č. 145/2010 Sb. Nesplnění této informační povinnosti nebo písemné formy nemá za následek neplatnost smlouvy. Jedno vyhotovení spotřebitelské smlouvy musí obdržet spotřebitel¹⁹ v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat.

Dle důvodové zprávy²⁰ k zákonu č. 145/2010 Sb. musí být spotřebitel schopen správně posoudit, zda nabídka odpovídá jeho potřebám, naproti tomu na straně věřitele je novinkou oproti předchozímu zákonu povinnost věřitele posoudit úvěruschopnost spotřebitele. Rovněž nově má spotřebitel právo odstoupit od smlouvy do 14 kalendářních dnů od jejího zavření bez uvedení důvodu a věřitel nesmí vůči němu uplatnit žádnou sankci.²¹

Pro účely zaměření našeho příspěvku lze uvést, že zák. č. 145/2010 Sb. je shodný se stále ještě účinným zák. č. 321/2001 Sb. v tom směru, že arbitrabilitu spotřebitelských sporů nevylučuje.

¹⁷ Podle námi výše cit. zák. 321/2001 Sb. a dále zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb. (dále jen „zákon o stavebním spoření“).

¹⁸ Věřitelem je dle § 3 písm. b) zák. č. 145/2010 Sb. osoba nabízející nebo poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

¹⁹ Spotřebitelem se dle § 3 písm. a) zák. č. 145/2010 Sb. rozumí spotřebitelem fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání,

²⁰ Srov. [citováno 21.05.2010] <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=1055&CT1=0>.

²¹ Srov. [citováno 21.05.2010] <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=1055&CT1=0>.

4. ČASOVÁ FÁZE UZAVŘENÍ ROZHODČÍ SMLOUVY, ROZHODČÍ ŘÍZENÍ PŘED STÁLÝMI ROZHODČÍMI SOUDY A AD HOC ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

ZRŘ stabilizuje a pojmenovává rozhodčí smlouvu v § 2 odst. 3 ZRŘ ve dvou časových situacích, když stanoví, že tato se může týkat:

a) jednotlivého již vzniklého sporu, v tomto případě ZRŘ hovoří o smlouvě o rozhodci

b) všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů, zde ZRŘ hovoří o rozhodčí doložce - rozhodčí doložka se na rozdíl od smlouvy o rozhodci tak týká sporu, který teprve vznikne. Jedná se tak o ujednání, které je součástí jiné smlouvy, tzv. smlouvy hlavní, tj. v našem případě smlouvy spotřebitelské.

Dle § 3 odst. 1 ZRŘ stanoví, že rozhodčí smlouva musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Písemná forma je zachována i tehdy, je-li rozhodčí smlouva sjednána telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejich obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly.

Tvoří-li však dle § 3 odst. 2 ZRŘ dále rozhodčí doložka součást podmínek (tj. tzv. obchodních podmínek), jimiž se řídí smlouva hlavní, k níž se rozhodčí doložka vztahuje, je rozhodčí doložka platně ujednána i tehdy, jestliže písemný návrh hlavní smlouvy s rozhodčí doložkou byl druhou stranou přijat způsobem, z něhož je patrný její souhlas s obsahem rozhodčí smlouvy. Lze uvést následující příklad²²: Strana A zašle návrh smlouvy odkazující na její obchodní podmínky obsahující rozhodčí doložku znějící na rozhodčí soud ZX. Strana B souhlasí se smlouvou a započne s plněním, aniž by zaslala zpět písemné přijetí. Následně dojde ke sporu. Strana A podá návrh na zahájení řízení. Strana B nepopírá ani existenci smlouvy, ani její obsah. Soud (rozhodčí) může konstatovat založení své pravomoci, i když neexistuje písemná rozhodčí smlouva.

Rozhodčí řízení se může konat před stálým rozhodčím soudem zřízeným ze zákona - dle § 13 odst. 2 ZRŘ mohou stálé rozhodčí soudy vydávat své statuty a řády, které musí být uveřejněny v Obchodním věstníku; tyto statuty a řády mohou určit způsob jmenování rozhodců, jejich počet, a mohou výběr rozhodců vázat na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu. Statuty a řády mohou též určit způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců. Ze zákona je zřízen jako stálý rozhodčí soud např. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České

²² ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 143 – 144.

republiky a Agrární komoře České republiky – srov. s odkazem na § 13 ZRŘ § 19 zák. č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Za rozhodčí řízení ad hoc je pak považován případ, kdy je senát vytvořen (či rozhodce ustanoven) pouze pro rozhodnutí konkrétního sporu či konkrétních sporů mezi stranami – vytvořen je buď stranami přímo, jimi určenou třetí osobou nebo kombinovaně.²³ V praxi dochází ke vzniku dalších institucí, které mohou připomínat stálé rozhodčí soudy, ve skutečnosti však jde o instituce, jež sdružují rozhodce ad hoc a těmto poskytují administrativní a logistický servis (zajištění místa konání arbitráže, administrativní aparát atd.).

Otázkou, která byla řešena judikaturou a bude námi zmíněna níže, je, zda tyto „quasi rozhodčí soudy“ mohou vydávat své statuty a řády, jež by upravovaly způsob vedení rozhodčího řízení, pravidla o nákladech řízení apod.

5. ROZHODNUTÍ VRCHNÍHO SOUDU V PRAZE

V praxi se vyskytly nezřídka situace, kdy současně např. se smlouvou o poskytnutí spotřebitelského úvěru byla uzavřena rozhodčí doložka, kde bylo stanoveno, že rozhodce bude ustanoven ze seznamu rozhodců, který byl veden právníkem osobou, která není ze zákona rozhodčím soudem, a to jednou smluvní stranou, a to v drtivé většině případů silnější stranou – např. poskytovatelem úvěru. Pochybnosti laické i odborné veřejnosti pak vzbuzovala zřetelná provázanost těchto „ad hoc quasi soudů“ na tuto stranu²⁴, tj. v našem modelovém případě na stranu poskytovatele úvěru.

Situaci nejprve řešil Nejvyšší soud ČR v usnesení ze dne 31.07.2008, sp. zn. 32 CDO 2282/2008 - odklon od tohoto usnesení však představuje rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28.05.2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008, které bylo na zasedání Občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR zařazeno do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek s následující právní větou²⁵: „*Pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, nebo konkrétní způsob jeho určení, ale jen stanoví, že rozhodce bude určen jednou smluvní stranou ze seznamu rozhodců vedeného právníkem osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 ZRŘ, a že rozhodčí řízení bude probíhat podle pravidel*

²³ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 68 – 69.

²⁴ Srov. i ROZEHNALOVÁ, N., HAVLÍČEK, J. Rozhodčí smlouva a rozhodci ve světle některých rozhodnutí ... aneb quo vadis ...? Právní fórum, 2010, č. 3, s. 115.

²⁵ Citováno dle VRCHA, P. K problematice určení (jmenování) rozhodce a stanovení procesních pravidel rozhodčího řízení. Právní rádce, 2010, č. 3, s. 16.

vydaných touto právníckou osobou, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná pro obcházení zákona.“

6. ZÁVĚREM

Využití rozhodčího řízení u sporů spotřebitelských sporů může být problematické, neboť u spotřebitele se v právních předpisech projevuje ochranná tendence, vycházející i ze sekundárního práva EU. K popření²⁶ této ochrany může dojít např. tehdy, kdy smluvní strany ve smyslu § 25 odst. 3 ZRŘ výslovně pověřily rozhodce rozhodnout spor podle zásad spravedlnosti.²⁷ Rovněž ke zneužití institutu rozhodčího řízení může dojít i tak, že se strany dohodnou podle § 25 odst. 2 ZRŘ, že rozhodčí nález nebude odůvodněn.

Podle mého názoru je v rozhodnutí Vrchního soudu v Praze možno vidět snahu o určité nepřímé omezení arbitrability u smluv se slabší stranou kontraktu. Přímé omezení či jinak řečeno vyloučení arbitrability určitých typů smluv, kterým se ubírá Návrh zákona skupiny poslanců, je dosti radikálním řešením, které může vést k zatížení soudů. Poselství rozsudku Vrchního soudu v Praze je oproti Návrhu zákona určitým méně radikálním řešením zamezit zneužívání rozhodčího řízení tzv. silnější stranou smlouvy tím, že chce především rozhodčím doložkám stanovit jasnější pravidla ve zvýšené míře přitom akcentujíc nestrannost rozhodců či, z opačného úhlu pohledu, skutečné ustavení rozhodce oběma smluvními stranami.

Ve vztahu ke smlouvám o spotřebitelských úvěrech lze uvést, že zák. č. 145/2010 Sb. má s účinností od 01.01.2011 nahradit zák. č. 321/2001 Sb. K rozhodčímu řízení však nový zákon o spotřebitelském úvěru mlčí.

De lege ferenda by možným legislativním ošetřením bylo u smluv se slabší smluvní stranou stanovit, že je, v terminologii českého ZRŘ, přípustné uzavřít smlouvu o rozhodci, tedy pravomoc rozhodců pro rozhodnutí sporu v rozhodčím řízení by bylo možno založit až po vzniku sporu. Z komparativního pohledu možno uvést další řešení, které považujeme za nejlepší – např. německá úprava právě u spotřebitelských smluv striktně dodržuje doktrínu separace obou smluv, když německý o.s.ř. (ZPO) v § 1031 odst. 5 stanoví, že rozhodčí smlouvy, kterých se účastní spotřebitel, musí být obsaženy na listině vlastnoručně podepsané oběma stranami a tato listina nesmí obsahovat žádná další ujednání, přičemž postačí elektronická

²⁶ Srov. i ROZEHNALOVÁ, N., HAVLÍČEK, J. Rozhodčí smlouva a rozhodci ve světle některých rozhodnutí ... aneb quo vadis ...? Právní fórum, 2010, č. 3, s. 115.

²⁷ Srov. k rozhodování podle zásad spravedlnosti ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 237 an.

forma²⁸, tedy v podmínkách německého a potažmo tedy i českého práva nutnost elektronického podpisu.

Literature:

- BĚLOHLÁVEK, A.J. Rozhodčí řízení v tzv. smluvních vztazích spotřebitelského typu. Právní fórum, 2010, č. 3, s. 89 an.
- BUREŠ, J. DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006.
- CALLIESS, G-P. Grenzüberschreitende Verbraucherverträge. Rechtssicherheit und Gerechtigkeit auf dem elektronischen Weltmarktplatz. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006.
- HONDIUS, E. CISG and a European Civil Code. Some Reflections. Rabels Zeitschrift, 2007.
- ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008.
- ROZEHNALOVÁ, N., HAVLÍČEK, J. Rozhodčí smlouva a rozhodci ve světle některých rozhodnutí ... aneb quo vadis ...? Právní fórum, 2010, č. 3, s. 114 an.
- VRCHA, P. K problematice určení (jmenování) rozhodce a stanovení procesních pravidel rozhodčího řízení. Právní rádce, 2010, č. 3, s. 14 an.
- Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., a zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů [citováno 15.05.2010]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=808&CT1=0>

Contact – email

74306@mail.muni.cz

²⁸ CALLIESS, G-P. Grenzüberschreitende Verbraucherverträge. Rechtssicherheit und Gerechtigkeit auf dem elektronischen Weltmarktplatz. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 130.